

Asher Shehter

-
- Eesti, väike Ida-Euroopa ekspordivõimeline ja *hi-tech* kõrgtehnoloogia majandusega riik, kus on toodetud Kazaa ja Skype.
- Riik, mis liitub euroga praegusel Euroopa Liidu jaoks ebaselgel ajal ja mille reitingud tõusevad, samal ajal kui mõned riigid võitlevad pankrotikuuldustega.
- Ja siiski tuleb Toomas Hendrik Ilvesel tihti veenda ajakirjanikke, et tema riik erineb oma problemaatilistest naabritest.
- Asjaolu, et tal on tugev ameerika aktsent, ei aita teda selles veenmistöös sugugi.

Stereotüübid ja problemaatiline naaberriikide imago mõjutab riiki tugevalt, kunategemist on väikese majandusega, mis asub probleemide rohkes piirkonnas ja baseerub põhiliselt kõrgtehnoloogial ja ekspordil. Rahvusvaheline ajakirjandus kaldub üldistama, kui ta kirjeldab sündmusi riigis. Ei – jutt ei ole Iisraelist, vaid Eestist, väikesest riigist, mis asub Ida-Euroopa põhjaosas. President Toomas Hendrik Ilves ei ole sugugi rahul kuvandiga, mis tema väikesest riigist rahvusvahelises ajakirjanduses luuakse.

„See ei tähenda hoopiski, et tahaksime oma naabritest distantseeruda, aga sellegipoolest on rumal, kuidas rahvusvaheline ajakirjandus meisse suhtub – selle asemel, et kirjeldada Balti riike, kirjeldatakse Baltikumi (regiooni) nagu see oleks üks riik. Iga kord, kui tekib probleem ühes Balti riikides, mis on iseloomulik ainult temale, kirjutatakse *Financial Times*’is probleemist Balti riikides,“ mainis Ilves eksklusiivses intervjuus

The Marker
'ile.

„Praegu, mil meie majandus on edukas, kirjutatakse pealkirjades, et olukord Balti piirkonnas paraneb. See on probleem– välisajakirjanduse jaoks on Läti, Leedu ning Eesti üks ja seesama. Nii, et kui briti investor loeb *Financial Times*’ist, et on probleem Balti riikides, ei investeerita Eestisse isegi siis, kui meil pole olnud mingeid probleeme nagu paljudes teistes riikides ja meil ei ole tulnud päästa ühtegi panku,“ ütles Ilves.

Ehkki president on minevikus ka ise ajakirjanikuna töötanud, kritiseerib ta teravalt Euroopa ajakirjanikke, ka kõige lugupeetumaid ja tuntumaid neist. „See ei tähenda, et kellelgi on midagi Eesti vastu, lihtsalt ajakirjandus näeb seda piirkonda kui üht probleemset paika – vaatamata sellele, et jutt on kolmest erinevast riigist erineva sisepoliitikaga ja kolme eri eelarvega. Samamoodi võiks rääkida Iisraelist kui Lähis-Ida majandusest, mis oleks täielik absurd. Sellist asja pole ju olemas. Aga just see meiega toimub,“ ütleb ta, ja kiirustab mainima kaht Eestis loodud internetitoodet, mida iga interneti pruukija teab – *peer-to-peer file sharing application program* Kazaa (muusika jagamiseks) ja populaarne telefoniteenus Skype.

Aga Ilvesel on ka palju põhjust Eesti staatuse üle maailmas rõõmustada. Paar päeva enne intervjuud otsustati Eesti lõplik liitumine euroalaga. Eesti on esimene Balti riikidest, ja samuti endise Nõukogude Liidu riikidest, mis liitub täielikult Euroopa Liiduga, minnes üle eurole.

1. jaanuaril 2011 liitub Eesti 17. riigina euroalaga.

Kui arvestada üha laienevat võlakriisi ja ettekuulutusi, et euroala võib lähemas tulevikus laguneda, võiks arvata, et „euro klubi“ on vähem prestiižne kui varem. Ilves aga arvab vastupidi: „Tegelikult, meie jaoks on paljudel põhjustel parem olla euro liige kui vastupidi. See annab meile teatud määral nii majandusliku kui ka poliitilise julgeoleku. Selge see, et eurol on antud hetkel probleeme, kuid minu arvates – alternatiiv on palju halvem. Pealegi on Eesti kroon seotud euroga ja kui eurol on probleeme, siis on ka meil probleeme. Nii, et parem on olla osa liidust ja sellisel viisil olla mõjutada valuuta suunda või rahapoliitikat.

Ettevõtlust soodustav majandus

Ajal, mil isegi suured majandused nagu Hispaania, ei ole kaitstud, ütleb Ilves, et võib Euroopa Liit siiski pakkuda majanduslikku julgeolekut väiksele riigile nagu Eesti.

„Meie väike riik on väga sõltuv ekspordist, mis tähendab seda, et paljud faktorid, mis meist ei sõltu, mõjutavad meie raha. Sel ajal, kui osa Balti riike kannatasid majandusprobleemide all, öeldi, et see puudutab kõiki riike Baltikumis. Investorid kartsid valuuta devalvatsiooni ja võtsid oma raha välja. Majanduslik julgeolek, mida annab Euroopa Liit, tasub ära, seda enam, et Eesti vastutustundlik suhtumine eelarveküsimustesse võib olla eeskujuks teistele Euroopa Liidu riikidele. Samuti ka see, et liitumine euroga päästab Eesti kinnisvaraomanikke, kes võtsid krediiti euros, sest kui sinu raha kurss langeb euro suhtes ja võlg on euros, siis oled hädas.“

Eesti on väike riik, pindalaga 45,227 ruutkilomeetrit (umbes kaks korda suurem kui Iisrael), mis piirneb lõunas Lätiga ja idas Venemaaga, rahvastikuga kõigest 1,3 miljonit inimest. Eesti on kõige väiksema majandusega maa euroliidus peale Maltat (SKP 19,2 miljardit dollarit). Pärast sadu aastaid kehtinud Taani, Rootsi, Saksa ja Vene võimu deklareeris Eesti oma iseseisvuse 1918. aastal, kahjuks lõppes sõltumatus Nõukogude Liidu okupatsiooniga 1940. aastal. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist ja peale viimase vene sõduri lahkumist 1994. aastal korraldas Eesti mitmeid läänelikke reforme, sealhulgas lõpetati hindade külmutamine, mida praktiseeris Nõukogude Liit, viidi sisse vabaturumajandus ja korraldati massiivne privatiseerimine, mis toimus, vastupidiselt Venemaale, ilma et tekiks oligarhia. 2004. aastal liitus Eesti Euroopa Liiduga ja nautis aastaid kiirendatud majanduslikku kasvu kuni kriisi alguseni 2008. aastal. Kriis kahjustas tõsiselt majandust ja suurendas tööpuudust 4,1%-st (2007 lõpp) 19,8%-le (I kvartal 2010), mis viimastel andmetel on langenud 13,6% (I kvartal 2011) tasemele.

Vaatamata sellele, et tihti paigutatakse Eestit samasse kategooriasse, kus asuvad tema Balti naaberriigid Läti ja Leedu, on need kolm riiki üksteisest täiesti erinevad nii ajalooliselt kui ka keele poolest, kuid eriti majanduslikult. Erinevalt oma naabrist Lätist, kes vajab rahvusvahelist abi kriisi ajal ja kannatab ebastabiilsuse all, peetakse Eestit üheks kolmest parimaks majanduseks Euroopas Taani ja Rootsi kõrval, seda vastavalt Euroopa *Public Policy Institute* aruandele, mis avaldati juunis. Ilves omistab Eesti majanduse edu valitsuse rasketele otsustele, mis võeti vastu peatselt pärast Nõukogude Liidu lagunemist.

„Üks tähtsamaid faktoreid oli minu arvates see, kuidas toimus majanduse privatiseerimine. Suured riiklikud ettevõtted privatiseeriti nii, et oligarhid ei saanud neid odavalt osta. Toimused riiklikud pakkumised, milles võisid kõik osaleda. Ja seetõttu pole Eestis oligarhe,“ ütles Ilves. „See on peamine erinevus meie ja teiste postsotsialistlike majanduste vahel. Olime esimesed, kes liberaliseerisid hinnad. Ka korrupsiooni tase on madal. Veel üks erinevus Eesti ja teiste majanduste vahel on seadus, mis eraldab poliitilise juhtkonna avalikust teenistusest: ministrid võivad vahelduda, aga nende asetäitjad jäävad ametisse. Seega, hoolimata muudatustest poliitilisel tasandil, professionaalsel tasemel ei muutu midagi. Nii akumulēerus professionaalne teadmiste tase avalikus teenistuses, mis puudub teistes riikides.“

„Hoolimata sellest, et Eesti sai tugevasti kannatada ülemaailmses majanduskriisis, ei kasutanud me rahvusvahelise valuutafondi (IMF) abi, nagu Läti. Selle asemel, et pumbata raha majandusse, et stimuleerida majanduskasvu, nagu seda tegid paljud riigid maailmas, tegi Eesti valitsus sammu, mis näis lausa enesetapuna kriisi kõrgpunktis: suure eelarvekärpe ja käibemaksu suurendamise 18 protsendilt 20-le. See samm õigustas ennast. Majandus, mille kasv 2009. aastal oli negatiivne 14%, üks kõige suurematest langejatest maailmas, annab sel aastal positiivset juurdekasvu 1% (tuli 3%). See on veelgi üllatavam, sest ainult aasta tagasi nägi Nobeli preemia laureaat, majandusteadlane Paul Krugman ette Balti riikide, nende seas ka Eesti, langust laastavasse negatiivsesse majanduskasvu pöörisesse koos tööpuudusega, kui nad jätkavad oma kohalikku rahapoliitikat.“

„Alates 2000. aastast kandsime raha stabiliseerimisfondi, mida teised riigid ei teinud. Sellega seoses oli kriisi alguseks reserve 10% SKT-st. Me hakkasime kulusid kärpima varem ja massiivsemalt paljudest teistest riikidest juba 2009. aastal,“ ütleb Ilves. „Mida rohkem ja varem sa seda teed, seda parem on sinu olukord võrreldes teistega.“

Tundub, et Eesti on praegu kriisist üle saanud: 20,7% kasvas riigi tööstustoodang juunis võrreldes sama perioodiga eelmisel aastal ja 7% toimus kasvu ekspordis sama kuuga 2009. aastal (juulis juba 32%). Ajal, mil enamik riike pingutab, loobumaks majanduse stimuleerimise poliitikast, nõudmaks taanduvat majanduskasvu olukorras sisse võlgu ja kärpimaks kulusid, sai Eesti viimasel kuul haruldase au osaliseks: nii Fitch, kui ka S ja P tõstsid tema krediitireitingut, tänu Eesti liitumisele euroalaga ja suhteliselt väiksele eelarvedefitsiidile SKT suhtes (1,7%).

2009. aastal, kui valitsus teatas oma kärbetepoliitikast, saadi tugeva vastupanu osaliseks. „Loomulikult olid mõned inimesed vihased, aga Eestis on inimesed harjunud kandma rahalist vastutust ja hoidma oma eelarvet tasakaalus. Valitsus võttis ette julge ja vastutustundliku sammu. Teised riigid kartsid kärpida. Meie valitsus sai aru, et lõpuks tuleb kärpida igal juhul, ja mida varem, seda parem, kuna nii on see vähem valus. Nüüd peavad Saksamaa, Kreeka,

Hispaania ja teised euroliidu riigid tohutult kärema, mis ilmselt saab olema nende jaoks palju raskem," ütles Ilves.

Ilves (57), sündis Stockholmis eesti pagulaste perekonnas ning on täna neljas Eesti Vabariigi president parlamentaarses vabariigis, kus presidendil on vaid tseremoniaalne roll ja puudub täidesaatva võimu vastutus. Ta räägib inglise keelt suurepärase, perfektse ameerika aktsendiga, kuna kasvas üles USA-s, kus sai ka kesk- ja kõrghariduse – põhjus, miks teda on raske identifitseerida Ida-Euroopas asuva, minevikus Nõukogude Liitu kuulunud Eestiga.

Presidendi sõnul tekitab see talle palju raskusi, eelkõige välismaal. „Asjaolu, et ma räägin ameerika aktsendiga, viitab mõnede inimeste meelest sellele, et olen lausa USA agent,“ ütleb ta.

1980. aastatel töötas Ilves ajakirjanikuna Vaba Euroopa raadiojaamas. Kui Eesti pärast Nõukogude Liidu kokkuvarisemist uuesti iseseisvaks sõltumatuks riigiks muutus, saadeti Ilves 1993. aastal suursaadikuna USA-sse. Ta oli ka suursaadik Kanadas ja Mehhikos. Ajavahemikul 1996–2000 oli ta kaks korda välisminister ja üks valjuhäälsmaid toetajaid Eesti astumisel NATO-sse ja Euroopa Liitu. Ajavahemikul 2004–2006, enne Eesti Vabariigi presidendiks saamist, oli ta Euroopa Parlamendi liige.

Eelarvamused Ida-Euroopa kohta

Võiks eeldada, et olles olnud minevikus ajakirjanik, mõistab Ilves ajakirjanike mõtteviisi, kui need tema riigist kirjutavad. Ometi kiirustab Ilves seda hüpoteesi ümber lükkama.

„Erinevus meie vahel on selles, et mina olin hea ajakirjanik,“ ütleb ta. „Just lugesin ühest tähtsaimast Hispaania ajalehest *El Pais*, kuivõrd halb on olukord Ida-Euroopas ja kuivõrd ohjeldamatu on kõikjal korrupsioon. Siiski on korrupsiooni tase meil palju madalam kui Hispaanias. Tegelikult on korrupsiooni tase Eestis ja Sloveenias kõige madalamad Ida-Euroopas ja palju madalamad paljudest eurollidu riikidest.“

Kas see on seotud Eesti asukohaga?

Ei. Asi on eelarvamuses. Lihtsalt – eelarvamuses. See eelarvamus on Eestist endast palju suurem. Näiteks selline väljendus nagu „Kõik ida-eurooplased on korumpeerunud“. Tegelikkus on, et me oleme paljudest teistest oluliselt vähem korumpeerunud. Aga võtke heaks, *El Pais* ütleb, et kõik ida-eurooplased on korumpeerunud, ning investor, kes loeb seda, jääb seda uskuma,“ ütles Ilves.

Kas see „Ida-Euroopa kaubamärk“ ei tekita Eestile raskusi leida välisinvestoreid?

Ei. Meil ei ole probleeme. Võiks öelda, et see isegi aitab mingis mõttes, kuna inimesed on huvitatud odavast tööjõust. Minu arvates on see rohkem poliitiline, kui majanduslik probleem. Idaeurooplasi kuulatakse ja usutakse vähem. Seda võib selgesti näha Euroopa Liidu kõrgete ametipostide esindajate seas, kus idaeurooplased on vähemuses võrreldes lääneeurooplastega. Aasta tagasi oli Euroopa Liidul 168 välisesindust. Ainult ühes neist oli suursaadik idaeurooplane. Ja see annab selgelt mõista, et asi on eelarvamuses.

Kas Teie kõnes kõlav ameerika aktsent aitab Eestil ennast eraldada teistest Ida-Euroopa riikidest?

Minu arvates just vastupidi – inimesed väljaspool Eestit arvavad, et olen Ameerika agent.

Millist asukohta näeb Eesti enda jaoks lähemas tulevikus? Kas odava tööjõu turuna, nagu paljud Ida-Euroopa riigid?

Me ei taha mingil juhul olla kohaks, kuhu tullakse odava tööjõu pärast. Oleme alati olnud tugevad kõrgtehnoloogiates. Neli eesti noormeest leiutasid Kazaa. Sama innovatsioon võimaldas leiutada Skype'i. See on Eesti leiutus, mida finantseerisid taanlased ja rootslased. Minu arvates on see väga hea näide ja eeskuju. Rootslased ja taanlased näevad Eestis kohta, kus saab arendada asju. Viimati arendati Eestis programmi, mis võimaldab kasutada *Amazon*'i raamatumudelit riietuse valdkonnas, teiste sõnadega, võib täpselt näha, mida te ostate. Suured moefirmad ostavad seda leiutist, kuna nad tahavad müüa oma toodangut internetis. Seda projekti finantseeris algselt riiklik arengufond.

Endise ajakirjanikuna, millise pealkirja oleksite andnud sellele artiklile?

„Riiklik vastutus“. Eesti edu sõltub õnnest, õigete sündmuste kombinatsioonist, mis toimusid õigel ajal, kuid ka vastutusest. Hakkasime raha kokku hoidma juba kümme aastat tagasi. Alates hetkest, mil riiki hakkas vähegi raha sisse voolama, hoidsime natuke kokku. Meile avaldati suurt survet kulutada kõik maksutuludest saadud sissetulekud ära, aga me tõrjusime neid nõudmisi ja otsustasime kokku hoida. See polnud populaarne otsus. Kuid ta tasus ennast ära. Meil on talumehe poliitika kõrgtehnoloogia maailmas. Me ei raiska.